

розробки повинна бути більша, ніж 5% вартості продукції. Іншим критерієм називають частку персоналу, зайнятого у сфері наукових досліджень та розробок, у загальній кількості зайнятих. Ця частка теж має дорівнювати не менше 5% [1, с.18].

Тобто, основними характеристиками ефективності роботи підприємства є наукоємність та висококваліфікований рівень кадрового складу, який забезпечує науковий супровід та наукову підтримку всіх напрямків виробничої діяльності, що здійснюється галузевою наукою. При цьому мають вирішуватися проблемні питання, виконуватися науковий супровід впровадження у виробництво перспективних розробок та новітніх технологій, формуватися перспективи розвитку підприємства [3].

Проведені дослідження підтверджують важливу роль впровадження новітніх технологій у виробничу діяльність підприємств. Тобто, на сучасному етапі в Україні є необхідність та об'єктивні умови для проведення в життя активної науково-технічної політики, яка сприятиме підвищенню технічного і виробничого потенціалу підприємств.

Список використаних джерел:

1. Дубровська Г. М. Системи сучасних технологій. Частина III. навч. посіб. / За редакцією А. П. Ткаченка; Черкаси: ЧДТУ, 2008.–212с.
2. Кадієвський В.А. Наукове та кадрове забезпечення реалізації програм енергозбереження в промисловості України та регіону. / В. А. Кадієвський, Т. І Бурцева // Серія: Економічні науки. Зб. наук. праць ЧДТУ. – 2011. – Вип. 27. – Ч. 1. – С. 19-23.
3. Кігель В. Р. Методи і моделі підтримки прийняття рішень у ринковій економіці: Монографія / В. Р. Кігель // К.: ЦУЛ – 2003. – с. 202.
4. Лук'яненко І. Г. Економетрика: Підручник. / І. Г. Лук'яненко, Л. І. Краснікова. – К.: Товариство «Знання», КОО, 1998. – 494 с.
5. Назаренко О. М. Основи економетрики: Підручник. / О. М. Назаренко. – Київ: Центр навчальної літератури, 2004. – 392с.
6. Статистичний щорічник України за 2011 рік. Державний комітет статистики України. – Київ, 2012. – 327с.
7. Статистичний щорічник Черкаської області за 2011 рік / Державний комітет статистики України. Головне управління статистики у Черкаській області, 2012, за ред. В.П.Приймак. – 310с.
8. http://lubbook.net/book_654_glava_22_Rol_naukovo-tehnolog%D1%96chnogo_.html

УДК 330.341.1:655.41

Є.В.Волошаненко,
Національний технічний університет України «КПІ»,
м. Київ

ДІАГНОСТИКА ТА СТРАТЕГІЯ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ ДАК «УКРВИДАВПОЛІГРАФІЯ»

Проаналізовано динаміку зниження ділової активності підприємств видавничо-поліграфічної галузі (ВПГ) упродовж 20 років і окреслено основні загальноекономічні і ринкові фактори поглиблення кризи галузі. Обчислено коефіцієнти для аналізу фінансової стійкості підприємств ДАК «Укрвидавполіграфія» і подальшого розрахунку їх рейтингової експрес-оцінки. Запропоновано основні напрями розробки антикризових стратегій розвитку галузі на макро- і мікрорівнях.

Проанализирована динамика снижения деловой активности предприятий издательско-полиграфической отрасли на протяжении 20 лет и определены основные общеэкономические и рыночные факторы углубления кризиса отрасли. Рассчитаны коэффициенты для анализа финансовой стойкости предприятий ДАК «Укрвидавполиграфия» и расчета их рейтинговой экспрес-оценки. Предложены основные направления разработки антикризисных стратегий развития отрасли на макро- и микроуровнях.

During last 20 years the dynamics of reduction business activity of publishing-printing complex's enterprises was analyzed. The main macroeconomic and market factors of reinforcement branch's crisis are studies. Coefficients of financial steadfastness publishing-printing complex's enterprises were calculated. The main directions of work out anti-recessionary strategy were offered.

Ключові слова: видавничо-поліграфічна галузь, фінансові коефіцієнти, рейтингова оцінка, криза, стратегія.

Україна розвивається в умовах глобального інформаційного суспільства, в якому виважена інформаційна політика держави є складовою її стратегічного розвитку. Вітчизняне книговидавництво, яке знаходиться в глибокій кризі, не є конкурентоспроможним на світовому і внутрішньому ринках і створює загрозу інформаційній безпеці країни. Дослідження базових причин, проявів і масштабів кризи ВПГ на основі розрахунку показників фінансової стійкості підприємств ДАК «Укрвидавполіграфія» передувє етапу розробки і впровадження національної антикризової стратегії. За цих умов обрана тема є актуальною і вкрай важливою.

Питанням оцінки фінансової стійкості підприємств присвячені роботи Г.В.Мітрофанова, Г.О.Кравченка [1], В.М.Кочеткова [17], А.М.Поддєрьогіна [2], М.Я.Коробова [3], З.М.Холод, Н.І.Передерієнко [6], М.Л.Котляра [14], В.Г.Козака [16], О.А.Островської [15] й ін., в яких розроблено теоретичні основи дослідження категорії «фінансова стійкість», визначені макро- і мікрофактори її зниження; обґрунтовано роль і значення фінансової стійкості підприємства як головної умови його життєдіяльності і стабільності.

Однак недостатньо уваги приділено прикладним аспектам оцінки фінансової стійкості підприємств у галузевому розрізі, в т.ч. у видавничо-поліграфічній галузі. Фрагментарно висвітлюються питання ігнорування з боку держави кризи, яка склалася у видавничому бізнесі, що призвело до її загострення.

Метою даної публікації є дослідження фінансової стійкості підприємств ДАК «Укрвидавполіграфія» як складової аналізу фінансового стану підприємств ВПГ з подальшим обґрунтуванням антикризових стратегій на макро- і мікрорівнях.

Для досягнення поставленої мети необхідно виконати наступні завдання:

- визначити основні загальноекономічні і ринкові фактори впливу на фінансову стійкість підприємств ВПГ;
- розрахувати основні показники випуску друкованої продукції на ринку України і проаналізувати тенденції їх розвитку;
- розрахувати показники фінансової стійкості підприємств ДАК «Укрвидавполіграфія» для проведення їх рейтингового експрес-аналізу;
- обґрунтувати розробку і впровадження антикризових стратегій розвитку галузі і підприємств.

На наш погляд, основними зовнішніми загальноекономічними факторами макроекономічного рівня, які формують економічне середовище і обумовлюють поглиблення кризових явищ у діяльності господарюючих суб'єктів, в т.ч. у видавничому бізнесі, є наступні:

1. Нестабільність і недосконалість регулюючого законодавства. Так, за даними дослідження [8], Україна посіла в 2011 р. 137 місце із 142 країн світу за

індексом «ефективність органів законодавчої влади», 138 – «ефективність дії правової системи регулювання конфліктів», 137 – «захист прав власності, в т.ч. фінансових активів», 134 – «хабарництво і підкуп органів влади».

2. Посилення податкового тиску. Серед країн СНД, для України характерними є найвищі податки і відсутність пільг на оренду приміщень для видавничих і торгівельних підприємств [9].

3. Зниження рівня реальних доходів населення і зростання безробіття, що призводить до зменшення ємності внутрішнього ринку і суттєвого зниження попиту. Так, офіційно більше 20% працюючих живуть за межею бідності, і оскільки попит на друковані видання є еластичним, середні витрати на придбання книжкової продукції в українській родині знизились в 2013 р. до мінімуму і складають 2,5 дол на рік, в той час як в Росії – 22, в Німеччині – 150 дол. [12].

4. Висока вартість кредитів, яка створює проблеми для господарюючих суб'єктів із залученням зовнішніх ресурсів.

Суттєвий вплив на діяльність підприємств чинять ринкові фактори, які формують негативні тенденції розвитку товарних ринків:

1. Відбувається посилення конкуренції зі сторони російських компаній, захоплення ними більшої частини внутрішнього ринку; так, на одну видану в Україні книгу припадає 6 книг, імпортованих з Росії, Білорусії і ін. країн [11, с. 23]. Це означає, що українське книговидання не має конкурентних переваг порівняно з імпортованими книгами.

2. Впровадження інноваційних технологій у видавничий бізнес супроводжується зростанням пропозиції товарів-субститутів: електронних і аудіо- книг.

Кризовий стан галузі проявляється в динаміці показників випуску друкованої продукції за останні 20 років (табл. 1).

Таблиця 1

*Випуск книг і брошюр в Україні, 1991 – 2012 рр.**

Рік видання	Річний тираж примірників, млн. од.	Середній тираж одного видання, тис. од.	Кількість книг і брошюр на 1 громадянина
1991	136,4	23,3	2,6
1995	68,2	11,2	1,3
2000	43,6	5,6	0,9
2004	52,8	3,6	1,1
2007	56,1	3,1	1,2
2012	45,7	2,0	1,0

*Складено автором за даними [4, с. 3]

Так, річний тираж примірників щорічно знижувався упродовж періоду, який аналізується, в середньому на 6%, середній тираж одного видання зменшився в 11,65 разів, тобто на 13% щорічно і досяг критично малої величини 2 тис. Кількість книг і брошюр, що припадають на 1 громадянина України, зменшилась з 1991 до 2012 р. в 2,6 разів і становить 1 книжку, а з урахуванням обсягів брошюр і методичних матеріалів, випущених відомствами, лише 0,5 книжки на жителя [5, с.7], що свідчить про відсутність системної державної політики і стратегії щодо стимулювання розвитку видавничого бізнесу. Описані тренди

зображені на рис. 1, вони демонструють небезпечні явища падіння культурного і загальноосвітнього стандартів суспільного життя громадян України.

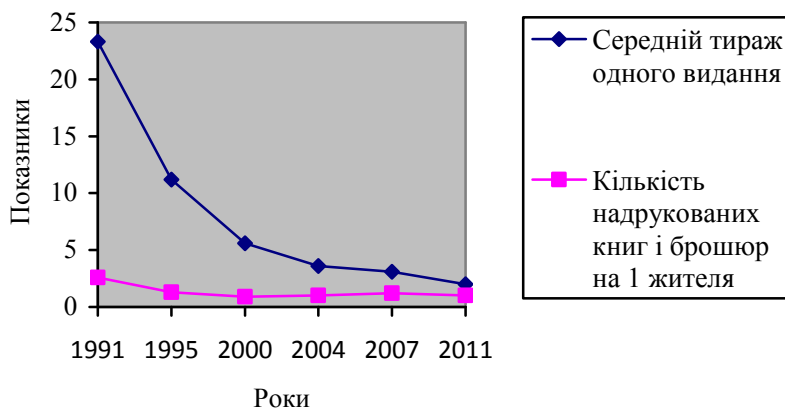

Рис. 1. Динаміка показників випуску друкованої продукції в Україні

Внутрішні фактори, які обумовлюють розгортання кризи на підприємствах видавничо-поліграфічної галузі, і сформувались під дією зовнішніх загальноекономічних і ринкових факторів, полягають в наступному:

- застаріле виробниче обладнання, про що свідчить зростання коефіцієнту зносу основного капіталу на підприємствах ДАК «Укрвидавполіграфія» з 57 до 69% за період 2007 – 2011 рр. (розраховано за даними [7]). У порівнянні з іншими галузями народного господарства: торгівля – 26%, сільське господарство і харчова промисловість – 34%, будівництво – 43%, транспорт – 78 % [10, с. 99], підприємства ВПГ посідають одне з останніх місць за рівнем технічного озброєння;
- нестача внутрішніх ресурсів, викликана збитковістю продажів і зменшенням чистого оборотного капіталу;
- низька прибутковість, про що свідчать від’ємні показники рентабельності продажів, діяльності і власного капіталу.

Для аналізу масштабів кризи, яка охопила видавничо-поліграфічну галузь (ВПГ), було обрано підприємства холдингу державної акціонерної компанії «Укрвидавполіграфія», створеної в процесі приватизації підприємств галузі. В табл. 2 наведені розраховані за методикою [6, с.104-106] коефіцієнти для оцінки фінансового стану підприємств на 01.01.2012 р., який характеризує операційну і ринкову діяльність підприємств, визначає їх конкурентоспроможність і потенціал, має служити гарантом ефективної реалізації економічних інтересів усіх суб’єктів фінансових відносин.

Аналіз розрахованих коефіцієнтів свідчить про наступне: більша половина підприємств не забезпечені власними коштами, оскільки значення відповідного коефіцієнта є від’ємним, або не досягає нормативного ($\geq 0,1$); коефіцієнт поточної ліквідності у всіх підприємств в нормі ($\geq 0,2$), але це характеризує

також наявність значних товарних запасів, в т.ч. і наднормативних. Коефіцієнт оборотності майна, який вібражає швидкість обороту, у жодного підприємства не досягає норми ($\geq 2,5$), що свідчить про неефективність використання активів підприємства. Рентабельність продажу, яка показує, скільки прибутку від реалізації продукції припадає на одну грошову одиницю чистого доходу, у половини підприємств взагалі є від'ємною величиною, що свідчить про збитковість їх діяльності, і тільки у трьох компаній («Глобус», «Волинська обласна друкарня» і «Укркнига») вона відповідає нормативному значенню [$\geq (1 - i)$], де i – облікова ставка НБУ]. Рентабельність власного капіталу, яка характеризує ефективність його використання, і показує, скільки чистого прибутку дає кожна гривня, вкладена в капітал власний, у 11 підприємств є від'ємною величиною, у одного – наближається до нуля (0,1), і тільки «Укркнига» - торговельне підприємство - демонструє значення коефіцієнта 1,69, яке відповідає нормі ($\geq 0,2$).

Таблиця 2

Фінансові коефіцієнти для рейтингової оцінки підприємств ВПГ*

Коефіцієнти Підприємства	Коефіцієнт забезпеченості власними коштами	Коефіцієнт поточної ліквідності	Коефіцієнт оборотності майна	Рентабельність продаж за валовим прибутком	Рентабельність капіталу власного
1	2	3	4	5	6
«Атлас»	-0,15	0,88	1,29	-19,6	-1,27
«Київська правда»	-0,89	1,14	0,52	-11,5	-10,8
«Прапор»	0,37	1,59	0,23	-12,68	-5,3
«Глобус»	0,09	1,62	1,11	11,71	-9,5
«Харків»	-2,61	0,28	0,46	-2,9	-8,9
«Волинська обл. друкарня»	0,52	2,08	0,79	15,7	-5,4
«Харківська друк. №2»	0,37	1,6	0,10	7,6	-29,8
«Поліграфкнига»	-1,77	0,36	0,28	-11,1	-24,5
«Галицька книга»	0,11	1,12	0,50	0	-5,6
«УкрНДІСВД»	0,04	1,04	0,1	7,4	0,1
«Укркнига»	0,62	2,66	0,03	84,9	1,69
«Львівполіграфпостач»	-1,25	0,44	1,26	-5,9	-21,7
«Укрполіграфпостач»	-0,07	0,93	1,0	6,6	-1,7

*Розраховано автором на основі статистичних даних [7]

Для рейтингової оцінки підприємств використовуються розраховані в табл. 2 коефіцієнти, які найчастіше застосовуються і найповніше характеризують фінансовий стан підприємств. Згідно з формулою (1) визначається рейтингове число [6, с. 106] для кожного підприємства і подальший розподіл їх на групи [13, с. 216 - 217].

$$R = 2K_{з.вл.} + 0,1K_{п.л.} + 0,08K_{об.м.} + 0,63P_{пр} + P_{вл.к} \quad (1)$$

$K_{з.вл.}$ – коефіцієнт забезпеченості власними коштами,

$K_{п.л.}$ – коефіцієнт поточної ліквідності,

$K_{об.м.}$ – коефіцієнт оборотності майна,

$P_{пр}$ – рентабельність продажів за валовим прибутком,

$P_{вл.к}$ – рентабельність капіталу власного.

Жодне з аналізованих підприємств не відповідає стану «фінансове стійке», Волинська обласна друкарня і «Укркнига» відносяться до групи «проблемні підприємства»; решта 11 компаній складають групу підприємств найвищого ризику, практично неспроможних, у яких ймовірність банкрутства є максимальною.

Будь-який бізнес, в т.ч. видавничий, не маючи необхідних внутрішніх ресурсів для розвитку, державної підтримки і преференцій, не витримуючи жорсткої конкуренції, входить в стадію кризи і стагнації. Розв'язання цих проблем лежить, насамперед, в сфері інтересів держави, яка контролює і координує розвиток всіх галузей народного господарства.

Таким чином, аналіз діяльності підприємств ВПГ, проведений на рівні галузі і окремих підприємств, виявив тенденції різкого погіршення фінансових показників ділової активності, рентабельності і ліквідності, заперечення і ігнорування яких з боку держави призвело до загострення і утривалення кризового періоду.

Необхідна розробка і затвердження національної антикризової стратегії розвитку видавничого бізнесу, її трансформація в державні програми, нормативно-правові акти та організаційно-управлінські рішення, спрямовані на удосконалення чинного законодавства щодо адміністративного, податкового, митного регулювання, а саме: введення спеціального пільгового режиму кредитування підприємств ВПГ; залучення інвестицій в галузь із наданням податкових пільг і прискорених норм амортизації; звільнення книжково-журнальної продукції, матеріалів і устаткування від митного й ін. ввізних зборів.

На рівні підприємств, які входять до складу ДАК «Укрвидавполіграфія», мають бути розроблені і впроваджені базові стратегії виживання, які застосовуються на стадії кризи, не доводячи підприємства до процедури банкрутства: відновлення, економія, реструктуризація діяльності, продаж або ліквідація бізнесу.

Наведені рекомендації є важливою базою для подальших досліджень в напрямку діагностики глибини і проявів кризового стану підприємств галузі та формування відповідних стратегій розвитку видавничого бізнесу.

Список використаних джерел:

1. Фінансовий аналіз: Навч. посібник / Г. В. Митрофанов, Г. О. Кравченко, Н. С. Барабаш та ін. – К.: КНТЕУ. – 2002. – 301 с.
2. Фінанси підприємств: Підручник / Керівник авт.кол. і наук. ред проф. А. М. Поддєрьогін. 3-е вид., перер. і доп. – К.: КНЕУ. – 2000. – 378 с.
3. Коробов М. Я. Фінансово-економічний аналіз діяльності підприємств: навч.посібник. – К.: Т-во «Знання». – 2000. – 378 с.
4. Поточна статистика книг і брошюр у 2012 році / Вісник книжкової палати. К. – 2012. – №12. – С.3-9.
5. Афонін О. Українська книга: рух по сходинках униз // Вісник книжкової палати. – 2012. – №3. – С.6-8.
6. Холод З.М. Методика комплексного та оперативного економічного аналізу ефективності господарювання підприємницьких структур виданично-поліграфічного комплексу: [Текст] / З.М.Холод, Н.І.Передерієнко, Б.В.Никифоруц, Н.М.Сухолитка. – К.: Видавництво ВАТ «УкрНДІСВД». – 2002. – 121 с.
7. Агентство з розвитку інфраструктури фондового ринку України [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://smida.gov.ua/db/participant>

8. The Global Competitiveness Report 2011 - 2012© World Economic Forum [Електронний ресурс] – Режим доступу: www.3weforum.org/doc/ - Назва з екрану.

9. Статистичні дані про державну підтримку книговидавництва в країнах СНД [Електронний ресурс] http://uabooks.info/ua/book_market/statistics/?pid=993.

10.Жамойда А.А. Управление финансовой конкурентоспособностью предприятий хлебопекарной промышленности в условиях кризиса // Менеджер. – 2009. - № 1 (47). – С.98-107.

11.Теремко В.І. Основні засади видавничого бізнесу: Учебний посібник. – К.: Знання. – 2010. – 192 с.

12.Власть хочет отменить льготы для украинской книги – [Електронний ресурс] – Режим доступу: [PrintDaily.com.ua.rss / 1409](http://PrintDaily.com.ua.rss/). - Назва з екрану.

13.Партин Г.О. Финанси підприємств: навч.посібник / А.Г.Загородній, Г.О.Партин. – Львів. – ЛБІ НБУ. – 2003. – 265 с.

14.Котляр М.Л. Оцінка фінансової стійкості підприємства на базі аналітичних коефіцієнтів // Фінанси України. – 2005. - №1. – С.113-117.

15.Островська О. А. Фінансовий стан та фінансова стійкість підприємства: теоретичні аспекти визначення їх суті // Стратегія економічного розвитку України: Науковий збірник. Вип 4 (11) / Голов.ред. О. П. Степанов. - К.: КНЕУ. – 2002. – С.182-187.

16.Козак В. Г. Удосконалення методики аналізу фінансового стану в підприємствах України // Економіка АПК. – 2005. – №3. – С.35-43.

17.Кочетков В.М. Організація управління фінансовою стійкістю банку в ринкових умовах: Монографія. – К.: Видавництво Європейського університету, 2003. – 300 с.

УДК 658.15

І.В.Ісар,

Буковинський державний фінансово-економічний університет,
м. Чернівці

ОПТИМІЗАЦІЯ СТРУКТУРИ КАПІТАЛУ ЯК ПЕРЕДУМОВА ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА: ПРОБЛЕМИ ТА НАПРЯМКИ ЇХ РОЗВ'ЯЗАННЯ

У статті розглядаються основні проблеми щодо визначення оптимальної структури капіталу українських підприємств за різноманітними критеріями та вказуються основні шляхи удосконалення методики визначення оптимальної структури капіталу.

В статье рассматриваются основные проблемы по определению оптимальной структуры капитала украинских предприятий по различным критериям и указываются основные пути совершенствования методики оптимизации структуры капитала.

The paper discusses the main issues concerning the definition of optimal capital structure of Ukrainian enterprises according to various criteria and indicate the main ways to improve methods of optimizing capital structure.

Ключові слова: капітал, структура капіталу, ефект фінансового левериджу, середньозважена вартість капіталу, оптимізація структури капіталу.

Сучасне економічне становище потребує від власників та фінансових менеджерів підприємств ефективного управління, уважного контролю та своєчасного коригування структури капіталу підприємства, оскільки саме оптимальна структура капіталу дозволяє отримувати максимальний прибуток, рентабельність, фінансову стійкість та високі показники ліквідності й платоспроможності. Тому можна говорити про необхідність проведення подальших досліджень щодо питань оптимізації структури капіталу та розробці на цій основі досконаліших методологій оцінки оптимальної структури фінансових ресурсів, яка б враховувала передові досягнення в цій галузі багатьох вчених.

Серед вітчизняних вчених методологічні аспекти оптимізації структури